

ACC. N:R M. 11468:1-7 (teckn. a° s. 7.)

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Gustaf Johansson*
Härad: *Åse* Berättare: *" "*
Socken: *Kavaby* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1948* Född år *1877* i *Kavaby*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Halmtak. s. 1-7.

LUF 62.

306/117d
387

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap: *Västergötland*Härad: *Åse* *skb*Socken: *Karaby*Uppteckningsår: *1948*

Acc. n:r M. 11468:1.

LUF 62

Uppgifterna lämnade av

Namn: *Gustaf Johansson*Adress: *Odeg. Åse-Karaby*Födelseår och födelseort: *1877 Karaby*

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

1. *Bådaderna.*
2. *Bindetak. För 40 å 50 år sedan band med vidjn. sedan med järntråd.*
3. *Nej, aldrig.*
4. *a. 25, b. 35, c. 50, d. 90 ungefär.*
5. *Uet ej vad som menas med takkäppar.*
6. *Isolerade band. Kauske "spröt"?*
7. *Se 7.*
6. *Isolerade band.*
7. *Allt efter som en halmsad breder av*

M.11468:2.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

"Täckmästern" pålägges spröt ^{på halmen} av den som binder. Sprötet bindes nu alltid m. järn-trädsband m. omkr. 1 m. mellanrum. Nålen (se 9.) m. i trädd träd stickes vid ena sidan (vredre) om spröt o. länks så långt att ögat m. träden komma under halmen. M. från handen drager bindaren upp ^{vid andra sidan} trädändan, så drager också nålen upp o. en ögla slås om den i nålen fortsittande träden varefter kraftigt åt drages så sprötet håller fast halmen. Litr. träden böjes om, så också den billa ögla, och klippes o. färlas bättre om så fördes.
För användes vidjon som för att vora sega o. g. brytas vredos så att en kop långsgående sprickor bildades.
8. a. Täckås, tåg, täckraka, ^{2 st.} nål²klapp-bräde, träklamp, räfsa, yxa, tång.
b. Okänt.
9. Täckås, en lång rak slana. Tåg, vanligt.

M.11468:3.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?
När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

Täckraka ("Täckeraka"), en brädbit ungefär 25 x 35 cm.

reffield å ena sidan, på den andra försedd m.

handtag. Klappbräda ("klappebräda"), brädbit

omkr. 22 x 30 cm. o. i ena änden försedd m. handtag.

Nål, 60 cm. lång tråköpp, vänt åt ena änden

o. där försedd m. öga. Tråklamp, i ena änden

väst till handtag. Råpsa ("riva"), en vanlig

hunderåpsa. Yxa, vanlig hunderyxa. Tång,

speciell eller vanlig hvertång. Sax, tich- eller skräddars-

10. Täckisen t. stöd för fötterna f. dem som ligger på

taket. Med tågen (eller järnlinor som nu senast också

förekommit) fästs täckisen fast i stänger som

nedstuckits o. fästs vid takisen. Med täckrakan

stöts taket jämt så att det bl. a. ej bli trappformigt

vid de olika raderna. Nålen användes vid bind-

ning m. järntråd. Därvid lindas en del tråd upp

på nålens grova ända, ett stycke, lagom att hålla i

lämnas fritt f. tråd, änden av tråden träs i nål-

ögat o. nålen stöcks så långt ned igenom taket

M. 11468:4.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-darna till fäste för takkäggar? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)?

20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

att bindaren m. nedstucken hand kan dragas. Den är ögat o. draga upp den på västräta sidan om spröt o. lästa där den nedstuckits, ägla där om nedg. träden. kraftig åldersning. nedg. träd böjes skarpt tillbaks o. omvikes så även här till en ägla, avhoppas m. tårnen o. fjärras bättre om så esfordras. Med klappbrädan slås det huggna takskägget (öfsa) jämnt. Träklampen o. ykan användes för avhuggning av översta halmen (vass-) raden av takskägget. Ykan hålles därvid m. äggen upp tätt intill den följt huggna halmen (jmf 13 c). m. klampen slås på halmen över ykan varvid ha avhuggas. Med råfsan neddras lös halmen sedan tårnen är fridigt. 11. Nej. Skräpet är dock frikommit. 12. a. Ingen annan beredning (i regel) än att i rotan den härvas o. därvid stötes jäm mot logbalan.

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper, därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

12. b. Vissa skördas på vintern, någon gång på hösten ~~och~~ sedan bladen
minst torkat. Skördas m. lic, skära eller maskin (spilvavliqna kan se!
^{och} mest frukommit). Bindas m. snören eller jöntiad i kôrvar. Ställes
eller lägges upp i högar etc tills den skall användas

13. a. Täcks både på gamla tak och helt nytt

b. Nej

c. Första raden lägges m. små bundna bundar ochuggna t. omkr. halvens
halva längd. Andra raden också av luggen, men längre halv, men obunden.
Tredje raden ~~ligger~~ ut ochuggen, men så att den skjuter något
utanför de andra raderna. Sluggets sedan m. yka o. täcklump (se 10.).

d. Nej.

14. a. Taket ryggas ("mörnas") med lös halv ("stöttholm") som lägges en
bit ned på taket o. så att den bildar en vass kam varefter
pålägges ryttare eller mörnklaupar ("hängare") som hålla
halven kvar så den ej blåser bort.

b. Större hål täcks i, i mindre instiches halv så att vattnet
avledes. ^{med} Tegelpannor eller takspån lagas mindre hål.

M.11468:6.

15. Vanligtvis tre. En, täckmästaren, breder ut halmen på taket, en binder o. den tredje är på marken och passar upp m. halm o. spröt samt mystrar på träd på nilarna.

16. Nej.

17. På lågt av ^{till låga grovlek} (slåvns slavar eller kluvar stockar).

18. Nej.

19. Nej. Tiden medger det ej.

20. Har endast biträtt vid täckning, någon gång som leidsman annars som kantlangare. Vid skelshiftet i Heraby (Bönstorp där jag då tjänade några år. Sedan vid eget lantbruk, först i Friel (Digrid) sedan 1925 i Heraby (Ödeså).

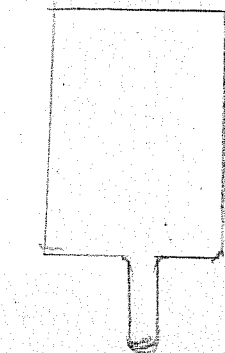
21. Lantbrukare.

Se f.ö. blygtsäckningar som bifogas.

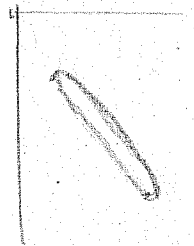
FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

M. 11468:7.



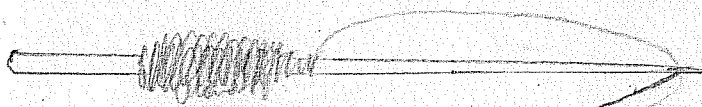
Klappbräda



Täckraka



Nål



Nål m. pålindad o. iträdd tråd



Träklamp för skor
mot vinden vid anknytt.
av överskjutande balk vid takskippet

